చంద్రవర్మోపాఖ్యానము

తే॥ శ్రీసతీప్రియా! దేవదేవ! భాసురకరుణాలవాల! పరమపురుష 295
ము! శేషశయన! వనజనేత్ర! సర్వ! భక్తజనాధార! సర్వలోకనివాసా ॥1॥

వ॥ అవధరింపుము భక్తవత్సల మునిసింహుని జనమేజయుండు వ్యాసశిష్యు నెఱింగింపు
మనుటయును మహాసంయమి(?) [illegible] చంద్రావతీ [illegible] పురంబున
[illegible] రథనిష్ఠాని [illegible] వనంబులతోఁ [illegible]
[illegible] భూపతి [illegible] తలంబు [illegible] నృపాధిపుండగు
చంద్రవర్మ సుందరాకారంబును [illegible] రజావయ [illegible]
బునఁ [illegible] నృపాధిపు [illegible] చంద్ర [illegible]
[illegible] ॥2॥

కల్యాణకౌతుకము. త్రిపుటజాతి

కిరీటి [illegible] చంద్రవర్మ [illegible] పరాక్రముండును [illegible]
వరము [illegible] చంద్రుఁ [illegible] దుండు [illegible]
[illegible] ॥ ॥
తిక [illegible] విష్ణుఁడు [illegible]
[illegible] చంద్రవర్మసుఁ [illegible]
[illegible] ॥3॥

వ॥ వెండియు నచ్చటి పాలవర్గుండు

సీ॥ చేబాము [illegible] కులానక నెల్వెంబు [illegible]
[illegible] రంగమునందుఁ [illegible] కే యడు [illegible]
[illegible] వంచువత్సంబు [illegible]
మోక్షాధికారియగు [illegible]
చంద్రవర్మనృపాలుండు [illegible] గాని [illegible] గాఁడు
[illegible] ॥4॥

ఆ॥ [illegible] ॥
[illegible] చంద్రవర్మనృపతి 5

సీ॥ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] వరుండు

యుధిష్ఠిరాశ్వమేధము.

భయము నొందునవు పుత్రకులతో దైన్యత్తి | యాదరించు నీవు
296 పోనుభావు(,| జనిశమాత్రి తాళినక్కతనంబున(గదా| చంద్ర
హాసు(డిన్నాసము లుబ్బు తానె 6

సీ|| పాంథాధి బలములా పేలవము నింగిననుత్రు వారికృపయున్న భయంబు లేదు
[illegible]
దారుణానలశిఖా తతిలోనైనను (గొలవడ యయ్యున్న మోసంబు లేదు
కంఠరవాదిమృగములచే(జిక్కినను చెరుమాన్కనెనరున్న భీతి లేదు
బలవద్విరోధిచ్చుట నంబైన యాశ్రయంబున్న(జేటు లేదు
తే|| దురవదూచాటు నుండనే(చిత్తవృత్తి| ధారి కారుణ్యమున్న సాధ్వసము
లేదు| వనువనుభవవము కేదా నిషిలలోకే| పాలకుండై వెలుంగు గోపాల
మహిమ 7

వ|| ఇప్పుడు పోత్రము నచ్చి మరుదగుటుం జేసి చంద్రహాసుండంత వారలం బునిరా
ఘూటుంబున రాజ్యంబేలుచు నను భోగంబులనుభవించి భాగవత చరిత్రంబు
వక్కాణించుటయు నార్తించుటయు నభ్యన్నా ఫలంబు గాఫ్రనన తనియుదంతం
బాలింగింతుమని కటివేని(గొరకేదశంబున సుకేతుండను రాజు సుశీలయను భా
ర్యతోడంగూడి రాజ్యంబు చేయుచుండు తదీనొక్క కుమారుండు గలిగిన సమ్మున్నవి
నిమిత్తి గారాబంబున(బెంచుచుండె సంగరంబున సుకేతుండు వైరుల(చే(జచ్చె
సుశీలయుం జిచ్చు డెనంత నబ్బాలకుని(గొంతవారలంబుబ్బాసె జనులు నాబా
లుని మృతి(బొందిరి పిమ్మట 8

భైరవిరాగము. ఆదితాళము

పెంచిరి దయతో(డిగని తరాంగనామణులు గాపెంచిరి గపంచబాణు
నోడించు సోయగము(గాంచి వెలయు రాజపుత్రునొ బెం గాపెంచిరి గపోన
యొకతె మజ్జనమొనర్చిల తమాసయొకతె కురులు దువ్వె వొకతె మానిని చి
లుదించి వెట్టెయొక్కత్తె పూనినతొనన్నంబిడిని ప్రేమగా పెంచిరి గ చెలమొస(గి
యొకభామనిభూషణా(జాలమొస(గెయొకసతీజోల్లెయుపాలవెంబటం
బ్బెవరదు(డగుల్లో| లోనానుగ్రహము నను(బొంత్రులైగ పెంచిరి 9

వ|| ఇట్లు మనుచుండునొక్కనాడు విధివశంబున మార్గంబు దప్పి చంద్రహాసుం
డు కొంతలపురంబు(జేరి సభాభవనంబునవనతిదూరంబున నరుగుచుండెం
గుంతలుండత నిసౌందర్యసౌకుమార్యదుల కాశ్చర్యంబు(జెంది సభాస్తా
రులతో నిట్లనియె 10

క|| నసాముద్రికోక్త లక్షణా| మీమాత్రము దప్పకుండనిస(కునవయసు| శ్రీమంబు
గలిగి చెల(గెడు| నమారావకుండవం(డాయి యిల(గింపరమా 11

చంద్రవదనా వివాహ వర్ణనము

ఉ॥ అసిచె(బూని ధనాభిలాషగల వా(డై మకలంకొత్తులం
బసులం జంపి జనాళి కెమ్మెడుము వత్రా పాపాళంబుం(డెన్నన్ 297
పసివానిం బిలకేంచె నని (సు)వర్తో(ఁ బాపించి లాభించు నన్
రసమే వాశ్వనికె(గల్గనింక (గను(డీ) రాజేంచు సాంత్రకృమున్ ॥12

వ॥ అనిపంపడి నీ సనా సభలో సుందు నాజ్ఞా నాన జ్ఞానతి తప్పించె ట్లనియె ॥13

క॥ ఇతడెవఁడో నే నెఱు(గను। శ్రీ తిసాధా జ్ఞానతి పంబు చే(డెతిని సనసం। గతి(జేప్పద
వినుము మహా। ప్పుతత్వైభవము౦ దివిలయు బుడుతండిది మ ॥14

సీ॥ ఇందిరాదేవియూ సుందరాంగునియంటు నెనవేని సంపద లిప్పించు చుండు
భారతీదేవియూ భవ్యశేలు నినాటు నంచితకళా ప్రచించుచుండు
శర్వాణియా తని సరసి జాక్షులకు సౌమాంగల్యమెప్పుడొసంగుచుండు
వసుమతీదేవియూ వరపూరుషుని దేశ్రమున(బాడిపంటలు పొసఁగ(జేయు
నఖిల లోకనాథుఁ డగు విష్ణువే తని। వృద్ధయు సేవనిపించెదలచూడు
మతియు నితఁడు నీకు మారని వేరమును(బ్రసాదించెనయనెన్న సియేలు ॥15

వ॥ అని వచించిన(నంతలు దుష్టసభాసదులు నుబారమాత్సర్యంబు(జెంది యాయూ
చుచుండిరి యంత లో దుష్టబుద్ధియను ప్రధానిమంత్రి పడి పోస్సునితో నిట్ల
నియె ॥16

బెయాగరాగము. రూపకతాళము

చాలింపుము భూసురా। యూ బెట్టిమాటు పింతటితో(గ జాలింగనేల
ఈ(డు సభలోన్యాయాలాపంబులు వచ్చినన్ గాలోచితము గమంత్రులు గదా స
మాధానము చెప్పి, నలోపల నాల రవ్వే ప్రలుచున్న వా(డ వహియాలవ
చింపగుండె చాలినందునా సర్వము ॥చాలిం॥ సరోజభవునంత వా(డు సభ
లోపల నేనుండ(గ నిరాకరింప(గ(జాలడు నరు(డేపున వేంకటూమ్న వరము౦దా
గి నవిను మోరమురాత్మనేవిపుడాడిన, పరుషాలాపంబులు చెప్పిల(గా విచారణ(జూ
పుము ॥చాలిం॥17

నాదనామక్రియ. త్రిశ్రజాతి

నితరమగు నా ప్రధానిగనితే॥ జ్ఞానతి స్తోత్రము నందు నసాతో
పరియగువాల్, భూతలమున నెవరని ప్రశ్నించితి(గనుక నెన్నగల్గనితే॥ దే
వజ్ఞులు భూమిశులు నా వాగ్వైభవము న తేం, తో విస్మయమొంది యు చిరు
దావళులిచ్చిరి నే, దావేంకట దాసుని హృదయావాసుండగు శౌరిని
సేవాఫలమాసించె ద్రుసావచనము దప్పింప(గ గనితే ॥18

తోహార

అనియా లజోతుల జ్జెరు వివిరాడు చుంటవిష్టించి
పనిచిరింత్ఫనా సభాసదులు దుర్వాదంబెల్లనడంచి
ఇంటికేగి దుష్టబుద్ధి మదిలో [illegible] లోచించెన్
[illegible] ప్రనవసా యూవాశలను(గో [illegible] వమున రప్పించెన్ ॥19

యుధిష్ఠిరాశ్వమేధము

298 వ॥ ఇట్లు పరివేష్టించి దుష్టబుద్ధి వారితో నిట్లనియె సైనికులారా
యిది యేమొక్కడనుండి యీ బాలకుం డీయశ్వంబు దెంచి సభాస్థానము ప్రవేశంబునం బో
వుచుండ నాకాశ్చర్యంబుం గాంచి యుష్మాకులకు నీ దుష్టబుద్ధి కపాయం
బు గలుగునని చెప్పనది యీ దిగా మద్దియ మనంబు చింతాసముద్రంబున
మునింగె నది కావున మీరు యశ్వము నిరర్థకంబునకుం గాని పోయి వధించి
వత్తురేని సంతోషించి మీకు మాకు వరవాలు సంగతనసుట యునేనొకా
డులు సంతోషింతు యిట్లనిరి ప్రధానివర్గ మీరు ధర్మాధర్మంబులు విచారిం
చి దుష్టదండనంబును శిష్టరక్షణంబును జేయు వారు భూపాలుండు నిమిత్తమా
త్రంబె కాని రాజ్యాంగతంత్ర భారకులు మేరియైనా ఇరది యట్లుండగానే
వారు తర్కంగా వెంటనే దనిమన్నాల శాసింపదగ దంగి తిరిగి ధర్మము నాటలే
మెప్పనికంగీకరింపం జాలమని నదుష్టబుద్ధి చిత్రవాలుష్యంబుతో నిట్లనియె 20
క॥ అంతము వచ్చిపిల్లను మా, వాత్తరసతి వచించినట్లన్
దండనఁ జేసిరమ్మనఁగ, ధర్మము గాదను చుంటిరింక మీ
రెండ నకుండ బాలునిస, మున్నతిఁ జంపిన మేలు, కానిచో
దండధరాలయంబునకుఁ దప్పక మిమ్ములఁ బంచెదం జుమీ ॥ 21
వ॥ అని చండ్రవాసు నప్పగించఁగా సైనికులు పాపభీతిఁ జెందియు రాజ
దండనకు వెఱచి యుష్మాలకు నినిష్టు నారకత్వంబునకుం గాని పోయి విషయం
బు దెల్పి వధించుటకు దొరగింపఁగా నయ్యన్నకుం డిట్లనియె ॥ 22
ఆ. శభిరాగము - చతురశ్రజాతి
వందనంబులు, సైనికులారా ॥ వందన ॥ ముందుల కిటులి బ్బంది
పరచి బలు, దండ దిపెట్టు గదలఁ చితరి వె ॥ వంద ॥ కొట్టినఁ గొట్టుమ తిట్టి
నఁ దిట్టినఁ దిట్టును యుట్టిబాలుఁ డైనట్టి వన్నెజ్జల పట్టి వధింపఁగ నట్టు
లొప్పు మీమానసము లౌ ॥ వంద ॥ తల్లిదండ్రు వేరిలవేంకటాఖ్య సుల్లము
లో విలసిల్లరుక్మిణీ, వల్లభు వుపచే బ్రతుకఁగాదు నసుఁగల్లరుల్లె చెంపుఁ
బూని తిరి ॥ వంద ॥ 23
సీ॥ అతిరోషమునపని రపరాధినగు నన్ను, దండింప మీకాని ట్టి ధర్మమయ్యా
బావు కాలము ల మీ రండ బ్రతుకగోరెడు నన్ను వధము మమీ కేమి సంతోషమయ్య
బాలుచే మీకు దుఃఖము లనుఁ గనిపెంచు, వాఁడె కఠినులార వేడుటయ్య
నను జంపి మీ రెన్ని నాళ్లమేదినియందు, విభవంబుతోడ జీవింతురయ్య
కీడు గావింపఁ జేతు వెట్టాడు నయ్య, యిహపరసుఖంబులను తొల్లోనెంచరయ్య
పుణ్యపాపంబు లరయము వెప్పకలాడు, కలఁడు సర్వజగంబులఁ గాంచరయ్య ॥ 24

చంద్రవర్ణోపాఖ్యానము

వ॥ అని వచించి చంద్రవర్ణుండు పంచశరద్వయు స్యందయున్నను
నాథక జనన్యుండగు బలదేవసంబున జగద్గురుండగు శ్రీయశోద 299
తినిల్చినిముతించె ॥ 25

చక్రవాకరాగము – చతురశ్రజాతి

నారాయణాత్మనే నారాయణాగ భగవన్నారాయణాగశ్రీ
మన్నారాయణ నీరజాక్షులమానసరత్నాకరము, నిరాకారతత్త్వమునిత్యము లలో (జేరి
యున్నండు శిశువులజీవసంబా) నీరజము (గని జంతువుల పోషణం) బారూఢిగడు
రువు చును నారాయణ భగవానాగ వేలుపులకు (దే శ రాత్రిం చర) జాలములకు సు
రుకానిధయుండు సూర్యులరకానిన్ శ బవవ వృజినో) శివునకు (గ శ భూరిధన్య)
పాలనమున (బ్రో శ సర్వజగము) వేలుప స్త్రీ (శ వలుందసుర్రలొంలా వంకటా
ఖిల (బ్రోచెడు విలాస) మాంసుహారంగమ్ము గమదపాలా) రక్షుమంద వవనిచా
లా) సన్నుతింతు వరభక్త చేలా సుగుణాలవాలశ్రీగనారాయణా ॥ 26
తే॥ బాలు (డైన వేడుచుం దనవృత్తాంతము) కరుణ చేవిప్ర (డక్కడక్కనమున (
నట్టివేళ చుసుండియక్కడికివచ్చి) చంద్రవర్ణుని వల్లవిషయము (దెలిసి॥ 27
ముగకట్టికవాంఛ్రని క్షనియె ॥ 28
చ॥ కలవుగదా భవంబులు జగంబున జీవులకెన్నరానిక
తులను చు[redacted] వానిలోన (గడు దివ్యదిమానవజన్మమందుర
య్యలసిత జన్మమొందియు వివేకము వేకచరించు వారికి
న్నలవడున య్యసత్త్వము మహాత్మ్యధర్మము చూరిసౌఖ్యముల్ ॥ 29
చ॥ ధనమునకై ప్రయాసపడి) దోష్టమూచెనసు బానియుట్టిబా
లునివధియింప (బాసితిరి) లుబ్ధులరారరవంత బాలిమా
వునమునవేదమాడునుయు) మరప్పునస్నాడిజేరరతేద
యునరక్షమందుబాధలకు) నాస్పదమైవరపెన్నుకుంటిరి ॥ 30
ఆ॥ గనక్షి చేమ దోమనలుసంతపనగ। కుట్టినప్పుడెంతకుందువా దలు। మానవున
కునట్టిమారణంబెటెంగియు) విరారు వనిజంప (గోరుటెట్లు ॥ 31
ఆ॥ జీవహింసనన్న (జెడ్డకార్యమోదు। జీవహింసనన్న (జేటు లేదు। జీ
వహింసకులను దేవుండు మెచ్చడు। నరకవశము వారినరయుచుండు ॥ 32
వ॥ అని వచింపుచున్న బ్రాహ్మణుని హితాలాపంబులను సందేహింపుచున్న
నవ్విప్రకారంబు తోనాదాసంబున నిలిచి విష్ణుండిట్లనియె ॥ 33

మానినీవృత్తము.

సన్నుతశీలిరసా సురుడైష్టుడు నారవివేచనులనేకము మా
సన్నిధి (దెల్పిన శాంతివహింపక శాంతనము (గైకొని బాలకునా
పన్నుని (జేసిరి (బ్రాణము వీడ్పు (గ (బాల్పడిరి రానసాంగదవ
ర్లన్నెము గా దిది పూనకమానుడు పూనిన చోమతి మీ పాదమల్ ॥ 34

యుధిష్ఠిరాశ్వమేధము.

వ॥ అవ్వాక్యంబులకుఁ గాటికులు భయభ్రాంతచిత్తులై చేయున
దేమి చంద్రహాసుని హస్తంబున నాఱువ్రేళ్లుండుట నిరీక్షించి
యయ్యాఱవ వ్రేలు ఖండించి యయ్యర్భకుని విడిచిపెట్టిపోయిరదుష్టబుద్ధి యయ్యంగుళి
నానవాలా సంగిని వృత్తాంతంబు చెప్పి కార్యంబుఁ గావించితిమని చెప్పిపోయిరి బోధకుండదె
గ్గు విప్రుండునుఁ బరమానందభరితుండై సుఖంబున కెంతయు సంతసిల్లెఁ జంద్రహాసుండు వి
క్కమాలి కారణంబా నర్భుచుండ దైవవశంబున నయ్యరణ్యంబున కంబరవేట్లో [illegible]
దకు కుళిందుండను రాజు మృగయార్థంబు వచ్చి చంద్రహాసుని సమీపించి యా బా
లింజూచి యిట్లనియె ॥35

క॥ ఘోరారణ్యము లోన । వీరతి దుఃఖమొందనేటికి నీ వా
రలు హింసించిరి తే । తారకా మెంచెంగింప మాకుఁ గష్టము వెల్లక ॥36

తే॥ తల్లిదండ్రులు వివిధబాంధవజనములు । లేరు పసివాఁడ వైననిన్ వైరమూని
హింసఁ గావించినట్టి వారెంతకతన । వారి దయలోఁగదయని దుఃఖమొందు
వెనాకు ॥37

తేవార

అనవిని స్వయోదంతమును జంద్రహాసుఁడు సర్వమూ దెలిపెఁ
జననాథుండగు కుళిందుఁ డాలోచనబవ యుక్తముల జెలిపెఁ
అనపత్యుండగు నాకుఁ గుమారుఁడై తివని చేరఁదీసి
తనపురంబునకుఁ గొనిచని బాలుదోసంబున సత్కరించె ॥38

మోహనరాగము. ఝంపతాళము.

ఇంత సాఫల్యమయ్యె నిప్పుడు మన మనోరథంబు చింతిఁగ సంతా
నము లేదని మన మెంతో కాలము సుందరుం తపఁజేందే దేవాంతుని కారుణ్య
మున చేగనింత ధనములున్న బహు ప్రమదావనములున్న గజములు జే ధనములు
న్న హయములు గోధనములున్న ఘనతరు జనములున్నఁ గాని ప్రయోజ
నము లేదు మా కుకులేక యింతగ జనించు వస్తువుల లోనఁ దనూజుం డు ప్రయోజ
కుఁడని పెద్దలు వచియింపఁగ వినియుంటి నితడారోస్త్రి హసుకులముగా సం
తతము సువెంకటదాసు నేలు వనజాతాక్షుని దయచేగ నింత ॥39

అనినఁ దద్భార్య యిట్లనియె ॥40

చ॥ ప్రతములోన స్త్రీనాము ద్విజులు పాకి కైదానము లిచ్చి దేవతా
తతులను గొల్చినా మతిముఖ దంబునఁ దీర్థములందుఁ గ్రుంకి యు
త్కృతసుకృతాత్ములైన మునిపుంగవుల భజియించినాము హాం
ఛిత ముఫలింపకేమి కృష్ణుఁ జేసెరనేమి విచిత్రమోకదా ॥41

వ॥ మనకిలువై భావిర్భువ [illegible] సమకూలవరంబు లిచ్చు నంభోరుహాలోచనుఁడు
సంకల్పించుటం । దనయుఁడు మనకబ్బెఁగాని తరమనఁదగునె ॥42

చంద్రహాసోపాఖ్యానము

వ॥ అని పరస్పర సల్లాపంబులాచరించి యమ్మహాత్మునకుండు

చంద్రహాసుండను నామకరణంబాచరించి మిక్కిలి గారాబంబున 301

బెంచి పోషించి శాలకుం బంపించిన నతండు ద్రుపదపుత్రులుం బోలె నానా యుద్ధ

కళల ధానవపరుండగుటవలన 243

సీ॥ బడికి కేగి యొనర్చు పఠనంబు గావించి నిఖిలాక్షరములు గూర్చి తమునర్చి

పూలు గోసి నభంగి భూరి నిపుణత్వము లబ్బమున నము నేర్చుకొనరించి

కనులు విచ్చిన భంగి గావ్య సంపూర్ణ ధర్మములందు చేరలభ్యమున గడించి

మంచి భవ్యము లారగించిన చందాన ధర్మశాస్త్ర నీతి శాస్త్రములు నేర్చి

క్రమముగ దృఢ సమర మర్మముల నెరింగి, వివిధ శాస్త్ర ప్రభావంబు తెలిసి

పూర్ణయశోవన మొందియుండు గుణవంతుడై చంద్రహాసుడిమ్మాలవ

వ॥ అట్లుండి యొక్క సమయంబున దిగ్విజయార్థము ప్రయాణం తెంగి 244

బానర్చి [struck-out] తలి తండ్రులకు వచించిన వారలిట్లనిరి 245

సింహాద్రమధ్యము త్రిపుటతాళము

వలదు కుమారా యీ వాంఛ నీ మనమున వలదుగా విలసితదర్పా

దయాంభోజ ముననుగలుగునా కలుగదోజయంబును మదినంబాగి సంపాదించె భూ

కలవారంచె టికెరాజులతో వలదుగా ఇంకవెళ్ళజయించి యున్న చక్ర యశముపే

చెదనంటివిని, పరమారాజగదుండెవ్వని, వరమందుండునా తెలియదుగదా వ

లదుగా ధరవేంకటదాసుని గ్రోచిన, సారసజాక్షుని నమ్మినరం, తరమును గాల్చి

నరాదేసు, స్థిరముగ కరితిని కెప్పుడుగా వలదుగా 46

వ॥ తదియ వాక్యంబులాకర్ణించి చంద్రహాసుండు తండ్రికిట్లనియె 247

తే॥ అనికిలాంగి సాబాము వర్ణసంబు। చేరనోడిన వరి బాహిశతే మునకు। ములుకు

విద్రుండు జీవించియున్నసార్థ। కంబు వేదనిపల్కితి కనులువమనస్సు 248

సీ॥ పతిమాటు విమాటని భామిని భామిని, వరవేసమునని పృథ్వీతవాత

సభలో ప్రసంగించు చదువరి చదువరి, పంకరుహాక్షు పై భక్తి భక్తి

సత్యవేంద్రుల మెచ్చు సరసుడు సరసుండు, వినయంబుగలవాని విద్య విద్య

శాంతిగల్గి నమహాసం యమి సంయమి, పాపకోతి వల్లించు వాణి వాణి

ప్రేమ విరాలు అంగుచెల్లిన విందు విందు, రణమునిన సాహసము లేని రాజు రాజు

కానేనేనిగి యుప్పుడెల్లకరదలు గలిచి। వచ్చెదననుజ్ఞ నీయంగవలయునని 249

వ॥ జననీజనకులక్కుమారుని మనంబు త్రిప్పలేక యంగీకరించి బహువిధా

శీర్వాదంబులాసంగిన చంద్రహాసుండవరిమిత చమూసమేతుండై బయలు

వెడలె 250

తే॥ శరణుచేసినవారి రక్షణ మునర్చి। సమబలాఢ్యుల దాసియుసంధిజేసి

తాళ్ళయాచించువారికి ధనవెయుసంగి। దేశదేశంబులందు సంచరించితిరిగి 251

యుధిష్ఠిరాశ్వమేధము.

302 సీ॥ శ్రీకాంతరాధిపుని నిశ్శంకతో డజయించి, కర్ణాటవిభుని వేగ నస్తలంచి
మత్స్యదేశాధిపు మానంబు డులగించి, వంగభూపాలుని లొంగజేసి
కాశీకాధిపు చే గౌరవంబును గాంచి, బర్బరాధిపుని దో ర్బలము దుంచి
కాశ్మీరనాథు నహంకారము గొలంచి, కాంభోజనరవరు గదిసి గెలిచి
ద్రవ్యమార్జించుకొని యశ్వములమాడ వచ్చె లుబ్ధులమాడ దివార్యంపు బెండుమాడ
నెత్తుకొని వేచి యేగాది కేల్లజేరి - చంద్రవంశుండు తండ్రి పాదాబ్జములకు మ్రొక్కె 52

తగ తాను తెచ్చిన ధనంబులన్నియు సమర్పించిన గజూళాయుడు పరిమితానం
దంబు జెంది కుమారు నాశీర్వదించి భార్యయగు నరవిందాస్య తోనిట్లనియె
ఆ గబ్బు చక్రవర్తి దివ్య బాలుండు దేశాటనంబా నర్చి వచ్చినాడు నేడు। 53
పరిణయంబా నర్పదరుణాప్రాయమున్నది। వారవలయు మంచి తోయు
జా ... 54

సీ॥ మంచివంశమున జన్మించిన కన్య దర్శించి లక్షణ మరయాడించవలయు
సాముద్రికోక్తలక్షణములు గల్గినదైన దారుణ్య పరిమితి దెలుపవలయు
నవయౌవన స్తనాననందంబు గనదవరా తిర్పు తన్నిచి వణ్ణంబు దెలియవలయు
బతిభక్తి కలుగు టెప్పది వేలనక బంధు ప్రీతియుండుట విచారింపవలయు
నిన్నిలక్షణంబులున్న కన్నెను వివాహంబు చేసుకొన్న నవారవాంబు। తనివిది
రసాభ్యమనుభవింపగవచ్చు। నల్లగాని చో భీయంబు గల్గు 55

సురటరాగము, జుల్వతాళము

పల్లవోష్ఠి దుష్టభామా విషయము విసుమా గపల్లగ అల్లారుము
ద్దుగా దనబెంచివారి నైన దూషించున్ తల్లియటుంచు యాంచించుమా
కులసంతము గర్హించున్। పల్లభుని దిట్టుచు బిల్లలను గొట్టుచు
గల్లలే పల్కుచు, నిల్లిల్లు దిరుగుచు బెల్లగా మెక్కుచు గల్లరుల జేరుచు
బొల్లి పోట్లాడుచు నెల్లపుడు చెలగునో గపల్లగ పంచమ్ము చెలజేరి పంచా
యితి జేసి మంచివారికలతా జి, పొంచుండి లాతులు తలచించుమా
టలనాలకించి నయ్యంబుగా వించి బంధువులను సుదగ్గుచు నప్పుడు వారిని
గాంచి పంచముల నశయనించి వేదవిలాపించి వాస్త్రములు జోడించి
మస్తకము నందుంచి యల్లరి జేయుగ బల్లవోష్ఠిగ వాడు నాపురంబున
కజేయంబాలనని, పాపిష్ఠి విభుడు నా పాలిటంబు డాయెనని, పావమని
మనదెంతో భాగ్యసంపన్నుడని, ఆ పుమాపసు దురాలాపంబులా
డుచు దురాపకోపమున సంతాపించు గాని దయజూపి వేంకటదాసు
నే పట్టుబ్రోచు లక్ష్మీపతిని గొల్వదో గపల్లగ 56

చంద్రమతీ సోమశేఖరము

వ॥ వీరవిధంబున నాలోచింపుచుండ నాకు నా హృదయాంతరంబు
న దుష్టబుద్ధి నిరాకరించి మంతలుం దురవస్థంబుగా నిట్లు
నియమ॥ 57
క॥ గనరుసను మూర్ఖరు మానసులు, పాపంబాపం గన్నిసను గీడు పొసంగదు మతికిన్
దురాశలుటీవుట్టి సనాపై । మురయూరులు బెరుగు వెల్లవాయుసగా॥ 58
సీ॥ తనయకు మంచి జన్మను ప్రాప్తింపను, నాత్మసత్యనిరతుండు నాయకుండు
వందు (క్షేస)ట్టి జామాతలభింపంగ, నితని చేయుత్తుల కర్త కాని దుష్టులు నుండు
నల్లుండు మంచివాడై సనటికి వాని, తల్లిదండ్రులు కేడుదల చిరసమము
నందు ఆలనను పాలుచేనుంచి గూతురి, నా పురంబున వేచుకొనగ నను-చు
నేక్కుచుండురు కన్నవారింతి (గూర్చి) యున్నటికీ నమిగానన్న కాన్నమగడు
దుష్టు (క్షేమ)చింపించిన దోయజాక్షి। పడదు బాధల నన్యంగ వేదముగాదు 59
సీ॥ మందిరంబున బంధుబృందంబు వేరన్న, తల్లి వేరు చుండు నత్తరుణి తోడ
సాధిపై లేని దోషంబులు గల్పించి, విసరాని దూషణలను వచించు
స్వామి ప్రేమను నుండు జనుల తోఁ భార్యపై, నెన్నియో నేరంబు లెత్తి చెప్పు
శ్వశురసంబంధులౌ జనుల చేతనమ్మల్ల, వ్యయము మాయమనియు చెప్పసనేమొంటు
నవటు నిసు వివాహమాడిన దాదిపే, దతి దమ్మైన సుచుంతువదూటు
నట్టి మగనిఁ గూడి యంగనామణి కాంక్ష, పురము సేయుటకుఁ దరంబుగాదు 60
సీ॥ అత్త బాసంబి డాండే పెట్టిన, మదమత్తు క్షేమ మాటు మాతృ నోట
బానంబు జూదంబు పరపడ్డ మనంబు నట్టి తన్నల యింటి నాథుడైన
దననా పురము కోసి చని నప్పుడా దరిం, ప గోటే నిప్పు కొంటి వా కల్పైన
బ్రెంయుని బాసి నయాడు బిక్షగ మునసున్న నీనయంబున వతిపో తు మరియున్న
దుఃఖలాంగమైన దాలఁ గనయుటటు గాను పైన దుష్ట మానుషైన । గడుసుపూ
తమైనఁ గాంతామణికి సుఖం బింతేవేము మరి గాంతి వేము॥ 61
వ॥ ఇన్ని విషయంబులు విచారించి కన్యకను పరునాకు గూర్చుటసాధ్యంబుగాను గా
నిరూపైశ్వర్యవయో మర్యాదలైననా లోచింపవలయుంగా వృద్ధ జంద్ర సా
వతి కథ పుండ గుణ కుంద నను మనడు బాంధవంబుగల దప్పు వాలుంద
[illegible] విధంబుల మనకుండగిన వాడు గావున దేవచ్చుటకిఁ బోయి మది యు
తృప్తింతంబె యింగించినాకా మాత్ర యగుచుండుక మాలిని కిం దగిన వరుండు
న యెువ్వ మున్నచో నిక్కనాప మణిని చెప్పి దననిసమ్మతింపఁ జేసి రమ్మని వచించు
టయు॥ 62
తోవార
అనిన నట్లు కాక నిదుష్టబుద్ధి యా దినమున బయల్వెడలి
జనపదములు పత్తనములుగడచి యుజ్జండనావతికిఁ జేరి
క్షితిశుం డ భూవిభుఁ గాంచి నన్నంతండు కూరిమి మాఱుఁ గమెచ్చి
పలువిధములఁ బూజించియు వివిధోపాయనంబులం దిచ్చి

యుధిష్ఠిరాశ్వమేధము.

సేమమందిని వచ్చిన కార్యమే మొసలవి మానసానించి
304 తాను(డు) [illegible] దుష్టబుద్ధి వేల్పను ధరణీశుని వేడ్కొంచి ॥ 63

కమాచిరాగము. త్రిపుటతాళము.

వినుము కుళిందా నా విన్నపమొక్కటిగ వినుగ ఘనుడ(డై) వెలుం
గుమా జనపాలుడు(డై) ష్ణుడు నను(బ్రే)మతో డ(బా)మ్మని యొనే చెంతకున్
మును వారికి మా వంశంబున్ననుబంధుత్వము గలదని యెఱుడు చెనుపు
ననికా కవవృత్తాంతము వినిపించి యూరమ్మని యె(బు)మి గ వినుగ ఆరా
జచంద్రుని గారాబు పట్టియా దరిమనోహారు(నో)రు చుచున్నది
ధారుణి నాయనవి యొక్క(కు)మారు(డు) మన్నదో నిచ్చి పనని నారకు వెం
కటా ఖన్నసేలు మ్మురారి సాక్షిగా(బె)ళ్ళె(జూ)మి గ వినుగ 64

వ॥ ఆవాక్యంబులనా(గు) కుళిందు(డు) మందానందంబు(బొం)ది దుష్టబుద్ధి వినుచుండ స్వభార్యతో నిట్లనియె ॥ 65

ఉ॥ కుంతలునంతవాడు తననుం(డు)రి నెయ(ద)లంచి పంచెనా
చెంతకు మంత్రిపుంగవుని(జె)ప్పెడి దేమిబళీ మదీయజ
న్మాంతర పుణ్యవులె సఫలమయ్యె(గు)లంబును వన్నెకెక్కెనా
యంత మహానుభావు(డొ)క(డై) ననులోకమునందు(గ)ల్గనే ॥ 66

వ॥ అని వచించి దుష్టబుద్ధితో నిట్లనియె ॥ 67

సీ॥ కుంతలుండిట్టి సంతోషవార్తనాకు పంచినందుకు ముదంబయ్యెననుము
తనకొమార్తెకు వరుండన(ద)గునాకకుమారుండు సామన్నిధి నుండెననుము
కులకాంతతో(గూ)డు నీకు కుళిందు(డు) నూ ఱువేల జోహారులన్ననుము
తనబాంధవంబును(ద)ప్పివేల్పులతో(డ) నేనను(జే)యంగ(బూ)ననను ము
త్రిపురముల(బెం)డ్లియత్నంబుచేయు సుమ్ము నా సుతుని పేరు వరచంద్రహాసుడని
సుము నీవు(చె)ప్పిన మాటపై నిలువుమనుము చెల(గి) తన దయ కాయకు వచ్చెంతు
ననుము ॥ 68

వ॥ ఇల్లు వచ్చించిన పిమ్మట దుష్టబుద్ధి సంతోషించి భోజనానంతరము సుఖాసీనుండై చంద్రహాసుని రప్పించి యాపాదమస్తకము వీక్షించి తదీయ రూపలావణ్య విలాసంబులకచ్చెరువంది మళిందునితో నిట్లనియె ॥ 69

దేవగాంధారిరాగము. త్రిశ్రజాతి

నీకు మారుడేనా గయ ఓడుగనీకు గలేక యొప్పుటనైన(డె)చ్చినాకేనా
వానిజంబు(డె)లుపుము గనీకు గ తల్లిదండ్రులచివారాబులు పిల్లలమంటనై జమ్మాపిల్ల

చంద్రమౌళి శాస్త్రి సన్నము

కానియంత వేడుకొల్లలుగ నా మొక్క టిక్కెక్కనగ నేనుగ దంతికి ఫలము నకు 305
గల్గియంతరము నాయిరు పుణ్యాత్ములు, వింతగ చేసెను తుండువేడ్క నన్ను
లగ్గనకు గనేరు నావెంకటాఖ్యనెలు, వారిపై సంతసించి యుంపుము, ఫలకాల
బద్ధమై హృదయమునందా చెప్పుము వినదగినది 270
వగ అనిన నిష్పటము నా సంకల్పము, కంటు చెప్పినయది 271
వినుమంత్రి వరు, నా విన్నపంబు నన్ను గావుము తనయుడు నా
జ్ఞున వృత్తాంతం, బునెలుంగ జేసి దనుజాంతంబుగ వినుగ వనము నవెటాడ
నేనేగి సంతసనెరవనంబు గానియుండ వని, గని తనిచి, తనయుని గనెం
చి పెనుబాల బెంచితిని పొల్లలంచి గవినుగ పోరవెంకటాఖ్యు డురతము
ల డంచు, వారికరుణావేత దానవనిధ డు సురగురుండు నే తికి, వారుం
డు భూతికి మరుండు రూపమున, నరుండు జయమున గవిను 272
వగ అనియర్థంబు వచించిన నాశ్చర్యంచి దుష్టుబుద్ధి తనమనంబున నులికి
యిట్లని తలంచె 273
ఉగ వీని వధించిరండని వ్యవేకము మాటలు గాయవారితో
గానకు ముందువేదనను పృగారంజ నుడించి నబాలకుండగు
గాని యిత్యాదు వేటాడగ దృగా డుకరి రేము బాసియుండ చెల్లి
తానిటు జీవముండనొకొ దైవకృతంబు విచిత్రమౌ గ్రహం 274
ఉగ తప్పదు నా వచస్సునిమ్ము, వీనిని జొచ్చి దు పట్టినట్టి నా
ముప్పున బోకకెట్టి బలి మూలసిరులుంగనియున్న వా డెవ
యిప్పటికైన వీని వధియింపక మానితినేని గోష్టిలో
నప్పుడె నర్పు శాబ్దవిత్రమై చనదుర్జనముల్ హసింపరే 275
తోవార
అని తనలోన లోచించియు నిట్లని యుగులుండు మునిగాంచి
పనిగల దొక్కటి పంపు మిత నిమా, పట్నమునకు మెలంచి
శ్రీముఖ మొక్కటి నాకు మారునకు, జేరు పవలయును చుమ్మా
పామాన్నులు పనికి రారు వనికి, సాశి పోవ నెల విమ్ము
నాపుడు మోసంబెయుంగనికులుంద, నరపతి సంతోషించెన్
దివనలి చ్చుకు మారున పృనికి దివో మ్మనిపంపించెన్ 276
కగ అని వచియించిన నారద ముని గాంచి నరుండు వెళ్లె వయ్యనమియు
నరింపని బాలుని పై బెనురోషంబట్టు వేల ప్రశ్నదశాదేవెన్ 277

యుధిష్ఠిరాశ్వమేధము.

వ॥ అట్టి మాటలకు బదులుగా గలవారసుండిట్లనియె 78

306 సీ॥ గ్రమ్మమములందుండె ఫలములమెక్కు మాగాళి, జీవాంతకులనేమి చెప్పెద
హెచ్చిన చెంక్షలో వలమేయు మేషముల [illegible] సానిమలను నేమి చెవిపెనెగు
కానలోబ్రతుకు జింకలు దుప్పులు దుములు, తెగలు బోయలనేమి తెల్పెదట్టు
వారిలోమెలఁగు విసారసంఘంబులు, జాలరులనేమొసంగని దుము
లట్లా నర్పుకు స్సనవరతంబు వృధించినట్లును జనసంచయములు॥ బాపనర్ల
తెపుడు బాధింపుచుందురు। స్వారాజమిది జగమున సవ్యసాచి ॥ 79

చె॥ గరళకలమొసంగి లక్కయిల్లుగాలిచి ద్రౌపదికోకలూడ్చి దు
ష్కరవనవాసమిచ్చి బల్లుభంగుల మిమ్మలయాసపెట్టుము
ష్కరుఁ గదగురాజరాజు కలరాలము మాకారాకసారి యైనన
తరుణముచంద మైననాక్ర, తప్పనరించితేరథసంజయా ॥ 80

వ॥ అని పల్కిన సర్వజనంబులాశ్చర్యమగ్నులై గాల్పున వివరఁబు పిమ్మట దేవ మునీంద్రుఁ డవ్వెండియు నిట్లనియె నట్లువంద్రువంశంబుడు జనకారాజ్ఞ వహించి దుష్టబుద్ధికీన మన్నరించి శ్రమమంబందుకాను టయునద్దుష్టపుంత్రి యత నింగాంచి రాజపుత్రాయిసానియందనేకరవాస్యంబులుగలవానిం చివిప్పుటఁగాని మూత్రాభంగంబానర్పుటఁగాని చేయరాదు వారుటావు టిని త్రుంగానిపోయి మత్స్యమాంసునకప్పగింపుము పామ్మనినని ష్టపటి యసురాజపుత్రుండు వేగవంతంబున వాయంబునారాపించి సంటిమధ్యో ప్నంబునకుఁ గొంతలంబు సమీపించి తత్పురబాహ్య వాద్యాదానంబున దిసి వారువంబును నిరూప్రావించి ధారుణీజంబున బంధించి తానక్క కాలంకునందు స్నానమాచరించి నిర్మలపట్టాంబరధారియై వృక్షచ్ఛాయ నాశ్రయించి కృష్ణజినంబుఁ బరచి దానియందుసుఖాసీనుండై మనస్సుల ద్రిపతి యందునిలిపె 81

సీ॥ సరసిజనయనాయ కరుణాసముద్రాయ, పరభీకరాయ తుభ్యంనమోస్తు
కేశవాయ మహాఘనాశాయ సద్భక్త, పరిపాలకాయ తుభ్యంనమోస్తు
రామాయ మానినీకామాయ సన్మార్గ ఫలదాయకాయ తుభ్యంనమోస్తు
కృష్ణాయ జిష్ణువే విష్ణవే వారయప్ర బలసద్గుణాయ తుభ్యంనమోస్తు
పరమమునిసన్నుతాయ తుభ్యంనమోస్తు, బహురుగాత్రవాయ తుభ్యం
నమోస్తు। భారతీవందితాయ తుభ్యంనమోస్తు। భానుకోటిప్రకాశాయ తేనమోస్తు 82

చంద్రవదనా పోషాల్సినము.

వగఅనియనేక ప్రకారంబుల విశేషరాధనంబుగా విచేఫలావారంబు
గైకొని మధురాంబువులంద్రోవి నిద్రించుచుండ నతనిసమా 307
చారంబెల్లయుంజు (గొంతలంబున (యూతలునిరూ (మ్రుగుచంపకమా
లి నియంతర్పురంబున దలి తన్నికదకరిగి వసవిహారంబునసేసలవిమ్మ
నిత్రాఛిం చిన్నైన యాత్రయిస్తని యు॥ 83

సారవేరాగము. చతురశ్రజాతి

అంతఃపురమున దొరా మగన్నగలంత్కి సంతోషమెంత
నిజస్వాంతమున (గళినను) కాంతా మణియా వనమున దిగియుయు
కాలమంతుగ నంత్రిగ కన్నియల (బుధ్యముల) గనని ముసువస్త్ర
ముల (గన్నవారలకెల్ల (కన్యల్లు నను (గానగ నంత్రి) మగువా
యుపుటింతి మనవారికంటు(బుడ) దగదంచు బోధించుచు కత్వములువి
నవైతి గవంతః) ధరలో వేంకటుడా న్యుడయునేలుచున్నత్తు) సరసజా
క్షుని నమ్మ్ర స్మరియింపవలె (గా నిగయంతక॥ 84

సీగపరిపూరుషుల (గాంచిభాషింపగారాదు పోరు చిరుగి చక్కను (బోవరాదు
విధిపోట్లాటలను విశ్వసింపంగరాదు దత్తమానులనమరాదరాదు
కష్టంబులంటైన (గాంతుడా అగ్రాదు జారకాంతలచెప్పనలు వరాదు
భావలమఉదుల (బరిహసింపగరాదు సిద్ధిచాకీలుసేఘ్పరాదు
కన్నవారలదోషంబు లెన్నరాదు తీర్థముగదెనబిడ్డల (దిట్టరాదు
సుందరీరెండు జగములసుఖమొసంగు దీధగలమానవతికిల ధర్మ
ములు॥ 85

పు। తరుణీకలమునచనరుంధతియుసి; తాదదివితా విత్రిభే
మరసాధశమమహారిసుంభజానిరా మారత్నమయ్యత్రిసుం
దరి యుద్రోవాంత్రి మతిప్రమునా(గ తలనిర్బలఖాసతిసు
స్థిరపాఖ్యంబు విభూతియుంగనేరధా త్రికిదవతా వంద్యలై 86

హిందుస్థానితోడిరాగము. ఆదితాళము

తల్లియింతటిబోధవెలగ కన్నగ తల్లిగచిల్లరదానికి (జెప్పినట్లులనా
కైయొల్లధర్మములువినాశి (గింపవచ్చుతివిగతల్లిగ హితాకాగాథలపోకంబుగా (గూ
ర్చి సారెకు (జెప్పుచున్నావు, మంచిదారినినడుపుమన్నావు। నామనసెమె
చూచినావు। యెన్న (ధర్మతిభాషించినావు, పోరాని చోట్లకు (బోవలేదు వేయగా
రానిపనులైన (గావింపనైతినోగ తల్లిగ వాసిగావేంకటుడా మనసిచ్చిన వాసుని(
బూజించువాన్న) వేఱుదోసంబెయుగనించుచునైన్న బాస (జేసెద మనవమ్మమా

యుధిష్ఠిరాశ్వమేధము

చిఱునవ్వు నీకు రోసమేల నమ్మనాపైన, దోసిలొగ్గితి గాని గాసి జెందిం
పవేద, పరసంతోషము మానియాయాసపడనేల గతజ్ఞ 282

వ. అని రోదనంబొనరించుచున్న పుత్రికామణిని ఊరడించి యిట్లనియె 283

చ. తరలియు మంత్రిసోదరులు, ధాత్రి దయాపరులుత్తమాత్ములుం
జెలువరు మనీతి శాస్త్రము వచింతురు మేలొన గూర్పదానికే
కలవరమేలొ దిరోదనము గాకనీ నేటికిం బులతో టకు
త్రైలికఫలింపనేని సత్వకన్యలతో వెసరమ్మపొమ్మనన్ 284

వ. ఇట్లు జనకశాసనంబు గైకొని సూనుమందిచెలికత్తెలతో మంత్రిపుత్రికయగు
విషయతో బ్రమదావనంబునకుం జనియట గల్లగిల్లుచూలతాడోలికలనూగుచుం
బాదరింత్ర మూఖుచూశమనంబుల వేపుచుని ట్లూకొంత సేపు వనవిహారంబు
సలిపి సఖీజన మధ్యంబున గూర్చుండి రాజపుత్రి విషయం గాంచి కోమలాంగి
యీ వసంత సమయంబున నీ వనమెల్లం గారంబవ్వతియామ్మ తనరారుచున్నది
ఫలంబులు మెక్కి కీరంబులు మనోహరంబుగా గూయుచున్నవి విరితేనియ
లుగ్రోలి తేటి మూకలు వలురొద సేయుచున్నవి, తామ్రాక్షంబులు పల్లవఖాద
నంబానర్చియ వ్యక్త మాధురస్ఫుటంబుగా గానము చేయుచున్నవి ప్రాకృతి
వియలహం ది ఖ్ఖసా బగారుచున్నవి మఱియు చక్రవాకంబులు మరాళంబులు
కేసైలెంత్ర తయసటికొన క్షరము ఝనవతన్ంత మనోహరంబుగా విహా
రించుచున్నవి విషయం బాలస్ని యుంజూ డనామనంబులతాంతకార్యకా
ధనంబై యొక్క సుందరాంగుని బరిరంభింప గోరుచున్నదనిన విషయ్యరాజ
పుత్రికయిట్లనియె 285

సీ. మనమున నవనవ యౌవనము గల్లుట జేసి ధామాంకురారంభకాల మయ్యె
మొదలదేదో పేడ తుది లేదు జేవలు నిదుమ ధనమున బెల్లేచుచుండు
స్వప్నమ్ము ధాపి పాసలతో సమాధంబు, గామె ధుసాహేతువలుగుచుండు
నితరంబువేలె గాతరతకో లేకంగనా, పురుషసాంగత్యంబు పొసగవలయు
దర్వకుండను నాధుండిగ్రామ్య ధర్మము నకు, నాకునచ్చంద మున మనోనాధునందు
వాంఛ వర్ధిల్లుచున్నది వాసరమున, సహచిత్రము సముపూ డుటె ప్పుడగు
నా? 286

వ. అని వచించి విషయకాంత వడికించి హాసాయత్తచిత్తయై తదభ్యుపాం
తి నూరాశించిలతామంజరి యనుచెలియంగూడి కనాప్వజనంబులలో వేయుపడి
విధివశంబున జంద్రహాసుండు నిద్రించుచున్నాలంతు జేరి పాదప్రసూనసంబా
నమ్ము నరంబు గ్రోలి తబంబుజేరి శ్రమంబు దప్పిగాని షయనించియున్నచం

చంద్రపాద సోపానాసనము

ప్రవాసుని వీక్షించి విషయాంగనా మతించె విముక్తత్రయతానిద్దని

యా॥ 87

హంసధ్వని రాగము. త్రిశ్రజాతి

వీడక దేహము నిమ్మ ప్రవర్తనీకము వీడకసాడు

స్వభావ దేహమందు జ్ఞాని మిక్కిలియందగా క్రియాసాధనమా॥ వీడక కంతుడ్

జీవులు తియ్యటి సంతుడే పుడెంచు జయంతుడే యాకు మనసా తుడే వరికెం

చి॥ వీడక॥ వాసికార వేంకటనాథు సనివిసత్ని వాసుం డుగాడు సనాతనయోగ

మునగలది॥ వీడక॥ 88

డ॥ వక్కడి వాడే వేని విధి రాయి స్పృజించెనా పుణ్యరాశియై

చేక్కరబోడి వనిసని శంబును గాసి లేడే ద్రుమ స్థానే

చక్కని వారమంచు చెలువల్ నగువంబు వేపొంచి ధృతి

చక్కదనంబు గాంచిన పాసాధని బాని సలై చజెంపరే॥ 89

సీ॥ ఏమి నోములు నోచియే పుణ్యములాచర్చి పుత్తిగాంచెనా తన గన్నతల్లి

యే తీర్థముల ద్రుంకెయే మునీశ్వరులపై దయలువట్టునాడని తన్నపత్ని

యెన్ని పంటలు పండె యే సజ్జనులా సొత్తై తనరారె నాడని జనన భూమి

యే వేలుపుల గొల్చి యేయాగముల చర్చి పాసరె నాయె ప్రాటి పూర్వభవము

కనుగనమే యింకు బావుకొర్ర పదెలంగు చెక్కగ వసును పెంపు స్వాకరము సాం

పు బెడిదములు మూర్తరునెన్న డు ముసారు వేనుగ వ జాను గా

గడవి తోసె మేను॥ 90

ఉ॥ వాక్కని దాన సంచు మురసజ్జనలంచు సగర్వసంబులున్

మిక్కిలి పాయమంగలిగె మే దినినా సరివార లెవ్వరం

చెక్కువని ఝ జవ్వనికి నిట్టి వరుండు సదాలమంము నం

దక్కునె గాకవేత్తాక విధంబున సాక్షరమొం డు నేచవే॥ 91

వ॥ అనిన విని లతామంజరియిట్లనియె॥ 92

భైరవి రాగము. రూపక తాళము

యెందు నారాకంతు వదనగ యాపరి తాపంబున గాకెందుగ కందర్పు

ని బాణంబుల కుందల్లడి వెలుంగున్దు చందవుగ నిరి నిసాటి మందయానవేమ

ని యెదగాకెందుగ యెక్కడి వాడగు నాడని ముక్కు మోము మెలంగనిన్ విక్కరకానివా

పోవుచు దక్కడాయనందు వునగాకెందుగ మగువాని ంగనసంత నై తెగించి పతో

దవనేకు వగువాడే కొక్కడు వేడా జగము నసాలాచించిన గాకెందుగ తరుణికి

తల్లిదండ్రి జేయు పురుషుడు మగడగు గాని పరులకెరా వెంకటా ఖ్య వరదుండగు

హరి మెచ్చున గాకెందుగ॥ 92

యుధిష్ఠిరాశ్వమేధము

వ॥ అప్పుడు మునులకు సమాధానంబుగా వైశంపాయనుండ, ఇట్లనియె 93

క॥ కమాచిరాగము. ఝంపతాళము.

నిలుచునా గజీవము గనిలుచునా గకలికే యంతనిముదుర్బ
పలుకులాకర్ణించి, పలుమాఱు సరసాల, పముల వరియనెదాఁ కగనిలుగ
ముక్తియు, చనువుగా, నొక్కఁ జేరి వచ్చి, నిక్కంపుఁ జెక్కులు ముద్దు పెట్టినదాఁకగ
నిలుగ పూలపాన్పు మీఁద బాళిమీఱఁగ వచ్చి, లాలించి మన్మథకేళిఁదే
లిఁదేలినదాఁకగనిలుగ పెద్దవారలు విస్తర త్రియాగనుచున్న, తొడ్డిన తోఁ
డెల్లు సుదర్శనామది లాగనిలుగ వెయ్యవేంకటాఖ్యాదేవులకంగిందు
పుష్పిలూ తంత్రజా పూర్ణ చెప్పినదాఁకగనిలుగ 94

వ॥ అని యిట్లు చెలి మిత్రుయునరాకరించి యట్టి పురుషలాభంబానగా
సర్వజ్ఞుండును సర్వశక్తుండును భక్తవత్సలుండునగు శ్రీకృష్ణుం ~~[illegible]~~ డుదక్షసమ్ముండు
వేదనిరూపించి సకీయమనంబు వనస్థావించుని దివ్యమంగళవిగ్రహంబు రేపిం
చూడానియిట్లనియె 95

సీ॥ చినదానుకౌన్తేయ జనమున్ రథములు, వేయి వేయిగ నవివర్చినట్లు
బలునికిష్టము వేమిఁ దెలిసి సుభద్రను హరించి ఫల్గును కాంక్ష దీర్చినట్లు
తొలిఁ బ్రభావతిని బ్రద్యుమ్నునికి నొక్కఁ జెప్పి వివాహంబు సేసినట్లు
పౌత్రుఁడౌ ననిరుద్ధ బాణాసురాత్మజ, సమకూర్చి పెండిలి సలిపినట్లు
చెలఁగియా తోఁటలో నిద్రఁ జెందుచున్న సాగసుకాని ని నన్ను కూర్చి యిందు
సొంపుగాఁ జేసి పుష్పకోదండకేళి ననుభవింపఁగఁ జేయంగదయ్య కృష్ణ 96

వ॥ అని సుతించియున్న యనిరుద్ధుని పుచ్చుండఁగ శ్రీకృష్ణుని యగ్రజుండు జం
త్రవేసునిచ్చలాంచలస్థంబగు శ్రీమూర్తింబు దృష్టిగోచరంబగుటయు దానిం
జదువనారంభించినప్పుడు 97

~~[illegible]~~
~~[illegible]~~

ఉ॥ వచ్చినవాఁడు పండితుఁడొ బాలిశుఁడో దురితాత్ముఁడో మహా
సచ్చరితుండొ నీచుఁడొ విశాలయశస్కుఁడొ ద్రవ్యవంతుఁడో
మచ్చరియో గుణాధికుఁడొ, మందుఁడొ వీసుఁడొ ధీరుఁడో యటం
చిచ్చఁ దలంచ వ్యర్థము నిచ్చి వధింపుము వేగిరంబునన్ 98

వ॥ అవాక్యంబులు పఠించి విషంబా కనుబ్రమశ మనంబు సదుః సంభావించి

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] 1/100

~~[illegible]~~

తే.గ. ప్రబలసూరి [illegible]

[illegible] 1/01

వ.గ. అని వెండియు [illegible]

రాజపుత్రికి [illegible]

[illegible]

సభాస్థలి పాలక పుత్రి మంత్రి [illegible] 1/02

ముఖారిరాగము - [illegible] జాతి

ఎక్కడ [illegible]

[illegible] 1/03

వ.గ. వెండియు [illegible]

[illegible] 1/03

312 సీ॥ అనుమానమొంది యిట్లవమానకరమైన నుడులాడ(జెల్లునే పడతి
బలుపిపాసార్తిచే(గాలనీశమే గడచెనని, జలము గ్రోలితినమ్మా చంచలాక్షి
విశ్రాంతి నొకకొంక విపులారువాచ్ఛాయ, నివసించితి నికదానిలవనే
శాకపాకలమధురస్థలంబుగ బాచే(, నామసంబయ్యె(బోదంతియూన
బాల్యముననిట్టి వారలు బయలు వక్షు। మనువు వచ్చునె వమన వారువిని
నబ్రాణా। భయము గల్గదె భగినియీ పలుకులు వినిని। సదనములు నిరి
నట్లైన సౌఖ్యమెటు వర్ష ౡ। 104

తోవార

అని పరస్పరంబుగ భాషింపుచు నయ్యువతులు త్వరితగాను
చనిసదనములందు(జేరియుండిరి సర్వసౌఖ్యములతోను
సాయంకాలమున(జంద్రహాసు(డు నచ్చి వునిసద్మము(జేరి
నిన్దయబుద్ధితో మదనునకొనర్చె నమస్కారములు కోరి ౡ। 105

వ॥ అట్లు విష్ణుబి జాబుని చ్చుటయు మదనుండులకొటాని వృచి విషయుని
చ్చి పంపుమను వాక్యంబునకత్యంతానందంబు(జెంది కనుగ్గొలవేంటునానందబా
ష్పంబులు స్రవింపుచుండ(జంద్రహాసుని(బరిరంభించి భోజన పానాదు
ల(దృప్తినొందించి పరుండ(బెట్టిని జననినితోనిట్లనియె ౡ। 106

సీ॥ కుంతలునాజ్ఞచే(గూతుమిమాటు మ్రజ్జనకుండు మున్నటి దినమునందు(
జంద్రహాసునకు నిచ్చుటకు నేడే దేవునినీయంత్ర ముననపు
డెందాన నుప్పొంగి చందనగంధియా, విషయనిమ్మానిత్రాసె వేగిర మున
జననాయకుడు వని(గనెనెనిమనవెంక, దక్షనియందను తలచుకలిగి
యట్లు జాబువ్రాసినదిగాకయున్నచో। నింతవేగమెటుయి తనిచెంత
నేలయున్న నంతసాలసమేమి లుడిని। తల్లివలైన నల్లమల్లసిల్లై ౡ। 107

మ॥ ధనవంతుండల చోయునతండు వంటబెన్నుచుట్టాలు వా
వనసంబంధ ముగోరుచుండురు భూ, వహ్నిధికోరుచునే ధూ
జననుండ సులుగోరుచుం దూరె పుడుర్, సత్పాత్ర మా సర్వమా
తనియందుటాలించిపంచె(బుమిమా, తంత్రమును తంపంచసుర ౡ। 108

వ॥ అనిపల్కుచున్న జననీవాక్యంబులకు పొంగి రెండవనాటి సూర్యోదయం
బున బ్రాహ్మణులరావించి శుభలగ్నంబున విషయం గూర్చిచంద్రహాసు
నకు వి... వివాహంబు(గావించి తారా సుదినంబ... ...

చంద్రప్రవర్తి పాదాశ్రమము
బులక పారదర్శనంబులాసంగి యైదవనాడుగద్భుతాసంబున
తృప్తుడయు(ఖుల్యాంతసందను(డు విషయుతో విషయము సుఖంబు 313
అందుచు నిలింపపతిగతి(దేవరల్లుమండ సంతసన్న దుష్టబుద్ధియనిమాద
వసాడు ప్రోచ్యయులావలె కృతార్థుండనై తిననిసంతోషించుచు(నాంతలంబునస్వనిరా
యస్వంబు(జేరియుండు ॥109

కేదారగౌళ॥ త్రిపుటజాతి

మిత్రుపడియున్నమాచెక్కదు ప్పటి(డగుమంత్రవగ మిట్టి
పట్టాంబరంబులను(గట్టుకొని పూసరులు(సుట్టుకొని తిలకమును లావ
ట్టుకొని మెఱయుచున్నట్టి మున్నేరు వల్లాయుట్లుము లదట్టుముగ గమి
చెరులు వల్లవంగములు తోరణములాగలతులు(చొరుకొను మంగళము
వారవధులాటములు(గారులను బూరెలు పదార్థములు గనిముల్లో
మిట్టిగ పరగ వేంకటదాస(వరసు(డోవారిని సంస్మరియించియా
డుడింగరులగీతంబులు సు(బరిమళ పదార్థములు ॥ మిట్టి ॥110
వ॥ ఇట్లు నిరర్తించి వాన్కులపరతాలయుండైన మారుని తోనిట్లనియె ॥111

క. న్నాటరాగము. మిశ్రజాతి

పటిరామదసాగయాటుచేసినాడ వాగదెమిరాగ లేమాఖంబున
నేమిప్రాసి తినేమాచేసితినో మదాంధయుగనిన్నే నేమనుకున్నాను(డ
సుకొన్నదానికి భిన్నమగాయగనిగ వంచకులు పంచించుపని(గావించినా
వివిమంచిదాన్నికే మిగ యొట్టులో(జెడ(బుట్టితివనాయట్టివానికిట్టుట్టె
ఉచితిగవే మిగ దాసివేంకటదాసుని లుమురాసురారియు(జేసినాయటు
లేమిరాగ ॥112 వ॥ అంత సప్తజనకాలాపంబులకచ్చెరువునొంది దేవా మారుతిఖంచి
వగమదనుండు జనకాలాపంబులకచ్చెరువునంది స్వర్గాచరింపవే వాచూడుడు ॥113
పంచినశ్రీవయాఖంబునకస్వర్గాచరింపవే పలువా, ఆరతిఖ వీక్షించిచ
ముగ అనిజాచేయు(గదుష్టబుద్ధి పలువా, ఆరతిఖవీక్షించిచ
యప్పనసాత్పుర్ప నిముకున్నె(డై యుతికియా,యనాన్యయమెమందుప్రా
సినచందంబున(గాకవే తొకగతింజె లాన్రెండై వంబాన
సినచందంబున(గాకవే మానవుండటుల వృత్తిగంబు(గావించెదు ॥114
ఖినకార్యంబును మానవుండటులవ్రత్తిగంబు(గావించెదు(నే నె(జంపవలయునల్లు(డ
ఆగ ఇష్టుడైనవనినయవాయుమచేత | నైన(జంపవలయునల్లు(డ
సుచు । మానుకొన్నరాజ్యమాయదయనిచంద్ర | మాసునాక్కదినము
వ॥ ఇట్లనియె నో బిడ్డా మదయుత్రా మబ
... [illegible] ॥115

యుధిష్ఠిరాశ్వమేధము

వ. ప్రాక్ప్రదేశసంస్థితంబగు నా లికాలయంబునకరిగి పంక్తిక
314 మారుండక్కడ నాడు మహా[illegible] నైవేద్యంబర్పింపవలయు
నిది మా కులాచారధర్మంబని యొడంబరచి యంతకు మున్నె హోంసా
కార్య ప్రసిద్ధులగు నట్టివారు చండాలురం బిలిపించి లంచమిచ్చి యున్నవారును
యంబునందు మహాభవనంబునందు గాఢపుండై నైవేద్యంబు (దెచ్చి) నవానిని మ
శంబున నిరీక్షింపక యతిత్వర ~~[illegible]~~ నవధింపుడని శాసించె యుండె
గాపున చంద్రహాసునతిత్వర తెగవేసంబున గామ్మనుటయు గులింద
నందనుండు మంత్రి వంచనకృత్యంబెయుంగని వాడు గాపునగుడకను
చుండెనయ్యవసరంబున గుంతలుండు సభలోనుండు మదను నింగాం
చి ॥116

తే॥ అయ్యమాయింటిలో చంద్రహాసుడేనిడు । పుణ్యకంపుంగనిగల
కని విన్నవాడు గాన నిచటికే దెచ్చె మ్మవానిననగ । జంద్రహాసు
నేక మరుగా జనిమదనుడు ॥117
తే॥ అధిపుశాసనమెంచి యంతనిబనిచి । మదను డక్కాళికా దేవి సదనము
నకు । బోవ చండాలురాతని బామ తియ చేసి । నిజనివాసంబులకు బోయిరి
జవమొప్ప ॥118
తే॥ తమపరిగ్రహించిసుతుడు మోశంబు మాటు । గుంతలునిసభోగ సమ్మతల
~~[illegible]~~ యుడు । డక్కొనాగిబు చేర్చి సింహాసనమున । నిలిపి విదరహాసవదనుడై
పతికి నిల్లు ॥119 మోహనరాగము. ఆదితాళము

చంద్రహాసా॥ సద్గుణనివాస॥ చంద్ర॥ అయ్య నిభాసురుం
ద్రకీర్తి వసుచంద్రుని సన్నవిబుధేంద్రులు ముసుగుల సాంద్ర నటికినిజంబు
గ జూచితి ॥ చంద్ర॥ శక్తి తాలంకె విరక్తిగలిగి హరిభక్తి చేసి సన్ను
తికెక్కిన సక్తి గలిగి నాకసుశక్తి నిదసు మసురక్తి దెల్పెదను॥ చంద్ర॥
చాల హాటువిడేలా వంచన మాత్రికి నిల్లెలుగ కైకొని యాలు చూచు
తకాలము తాజ్ఞమా॥ చంద్ర॥ ముఖ్యముగ వేంకటాఖ్యనేలు ప్రాఖ్యావి
ఖ్యాతయుతో పాశసంబులనా శాసతవకుచుసాఖ్యమార్జెందుము॥
చంద్ర॥ 120

తోహార

ఇటులవచించి కుంతలుండు తనిచ్చి పెండ్లిగావించి
పటుతరముగ భూష జ్ఞమొల్లను బహువేగ సమర్పించి

చంద్రశేఖర మాహాత్మ్యము

అరణ్య [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] 122

[illegible]

[illegible]

[illegible] 123

తే॥ ఇట్లు [illegible]

[illegible] 123

సీ॥ చంద్రశేఖరుని [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] 124

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] 125

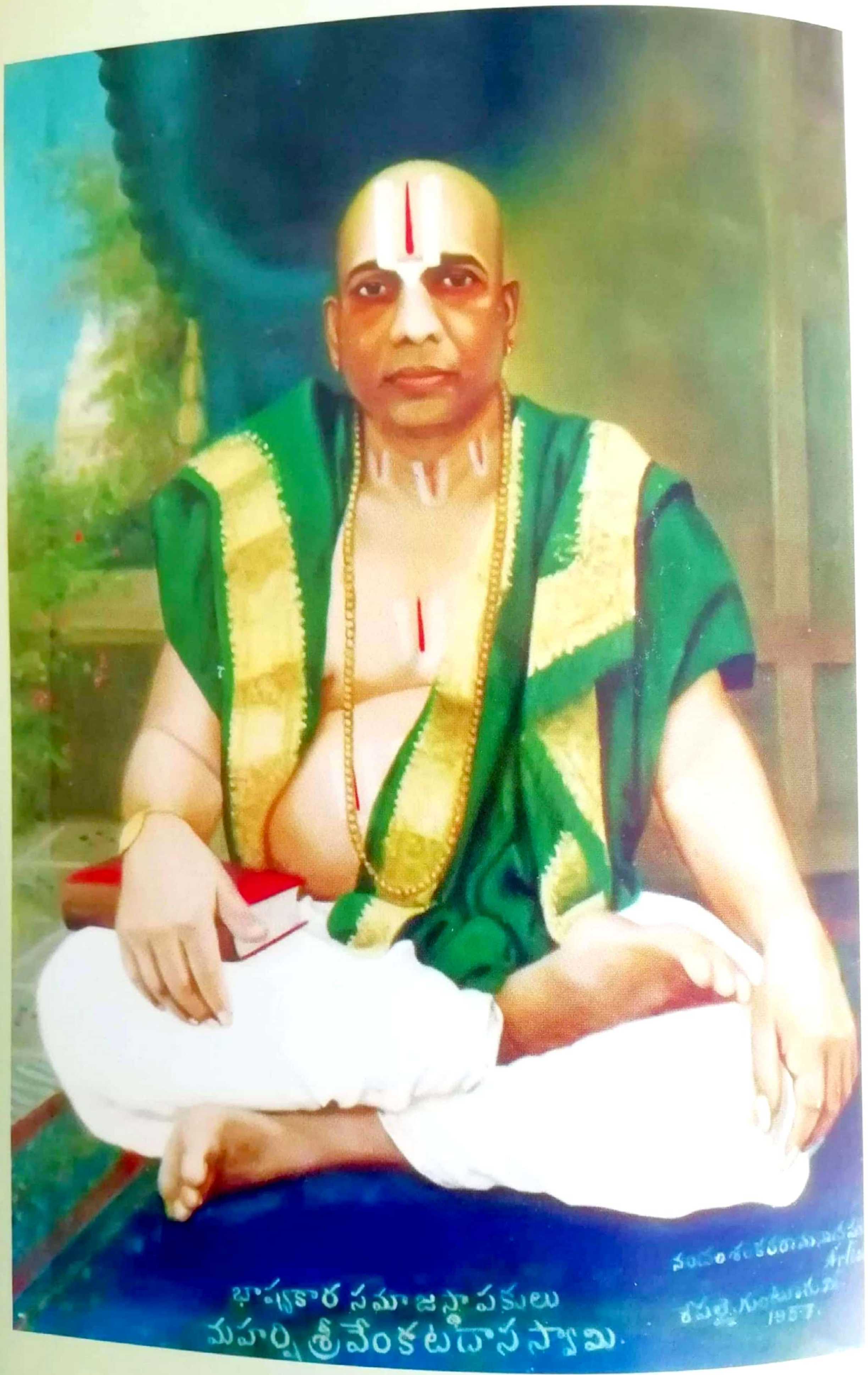
[illegible] సంతోషము [illegible]

[illegible]

యుధిష్ఠిరాశ్వమేధము

కాలఁగు బొంగటు నిన్నుఁ గూర్చి చేసిన యుక్తిఁ జెలువరతోఁ జెప్పి వాసింపకుండ మాంసఖండంపకమాలిన నేనవ్వ, కూడిరవాస్నంబులాడకుండ నాసవాపాదరుండు దోసంబెలుంగని, మదను (ఢిల్లె) మొదవు చున్న। దాపనేరజే మనిన (బ్రాహ్మణేశ్వరి। దానరించి చంద్రహాసు డంతగ। 126

వగ మదాగాదవివరం విరంబునకగ్నివెళ్ళి స్వదేహమాంసంబు హోమంబుసేసి స్తుతింపుచుండ నద్దేవి తదీయసాహసంబునకు మెచ్చి ప్రత్యక్షంబై చంద్రహాసుని వాంఛానుకూలంబుగా దుష్టబుద్ధి మదనుల బ్రతికించి చంద్రహాసుని శరీరంబు నిర్వ్రణంబుగా నించి బలతేజంబులొసంగి యంతర్ధానంబు చేసెనటు పిమ్మట దుష్టబుద్ధి జామాతం గౌగిలించి మహోత్తాన వంటి పుణ్యపురుషుండును నావంటి పాపాత్ముండును వేడుకగా యునిసు తించెనటు పిమ్మట చంద్రహాసుండు జననీజనకులరావించి సమస్త విషయంబు విన్నవించి చంపకమాలిని విషయాంగన లంగూడిన క్రతు లప్పాగంబులతో రాజ్యంబు చేయుచుండెనని నారదుండు కృష్ణునకు ల్లకె విన్నవించె నంతలోఁ జంద్రహాసుండు మకరధ్వజపద్మాక్షులను పుత్రులతోడను పరివారంబులతోఁ గూడి యాగాశ్వంబునలంకరించుకొని వచ్చి యర్జునునకర్పించి కృష్ణార్జున నారదులకు సాష్టాంగనమస్కారంబుగావించి వారనుకలర్పించి వారింగాని పురంబునకేగిసుఖంబుండిరని జైమిని జనమేజయునకు విన్నవించెద

భాష్యకార సమాజ స్థాపకులు
మహర్షి శ్రీ వేంకటదాసస్వామి గారు